

Czesław Paweł Kłak

Wyrok nakazowy a postępowanie cywilne

Palestra 49/11-12(563-564), 41-48

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WYROK NAKAZOWY A POSTĘPOWANIE CYWILNE

Zgodnie z treścią art. 11 zd. 1 k.p.c.¹ ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Oznacza to, że wyłączona jest dopuszczalność sprawdzania², czy też obalania³ ustaleń prawomocnego wyroku skazującego co do faktu popełnienia przestępstwa. Ustawodawca wprowadził zatem domniemanie niewzruszalne (*preasumptio iuris ac de iure*)⁴. Art. 234 k.p.c. stanowi bowiem, iż domniemania ustanowione przez prawo (domniemanie prawne) wiążą sąd; mogą być jednak obalane, ilekroć ustawa tego nie wyłącza, a art. 11 k.p.c. zd. 1 wyklucza możliwość przeprowadzenia przeciwdowodu na okoliczności objęte przepisem.

Związanie sądu w postępowaniu cywilnym ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa w założeniu uniemożliwić ma wydanie na podstawie tych samych faktów różnych (sprzecznych) rozstrzygnięć w obu postępowaniach⁵.

Art. 11 zd. 1 k.p.c. jest przepisem o charakterze wyjątkowym, stanowiąc odstępstwo od podstawowych zasad procesu cywilnego, jakimi są zasada bezpośredniości, kontrydiktoryjności oraz swobodnej oceny dowodów, dlatego też nie może być interpretowany rozszerzająco⁶, tj. dotyczy on wyłącznie prawomocnych wyroków

¹ Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296.

² Wyrok SN z 10 kwietnia 1981 r., IV CR 101/81, LEX nr 8317.

³ Wyrok SN z 16 czerwca 1967 r., III PRN 9/67, OSPiKA 1968, z. 12, poz. 263 z głosem A. Kubasa i J. Klich-Bartoszko, *ibidem*.

⁴ J. Sobkowski, *Wyrok karny w polskim procesie cywilnym*, „Nowe Prawo” 1958, nr 12, s. 32; K. Chwalibogowski, *Ustalenia faktyczne w procesie karnym i cywilnym i ich wzajemna moc wiążąca*, „Nowe Prawo” 1956, nr 9, s. 54.

⁵ W. Siedlecki, *Stosunek postępowania karnego do postępowania cywilnego w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Palestra” 1966, Nr 9, s. 21.

⁶ W. Siedlecki, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego (Prawo procesowe cywilne – I półrocze 1969)*, „Państwo i Prawo” 1970, nr 5, s. 775; K. Piasecki, *Niektóre aspekty uzasadnienia wpływu postępowania i wyroku karnego na postępowanie cywilne*, (w:) *Księga pamiątkowa ku czci K. Stefki*, Warszawa 1967, s. 245 i n.; T. Ereciński, M. Jędrzejewska, J. Jodłowski, J. Krajewski, Z. Krzemiński, K. Piasecki, J. Pietrzykowski, E. Wengerek, Z. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, Warszawa 1989, s. 64; uchwała 7 sędziów SN (zasada prawa) z 22 października 1974 r., III PZP 20/74, OSNC 1975, z. 2, poz. 17.

skazujących⁷. W związku z tym dopóki wyrok skazujący nie stanie się prawomocny, to jest on wiążący w postępowaniu cywilnym i sąd może samodzielnie ustalać fakt popełnienia przestępstwa.

Prawomocność formalną, czyli stan niepodważalności orzeczenia za pomocą zwyczajnego środka odwoławczego, wykluczającą kontynuację danego procesu karnego⁸ wyrok uzyskuje wtedy, gdy: upłynie termin do wniesienia zwyczajnego środka odwoławczego, a uprawnione podmioty nie skorzystały z przysługującego im uprawnienia; prezes sądu I instancji odmówi przyjęcia wniesionego środka odwoławczego (art. 429 § 1 k.p.k. z zastrzeżeniem § 2); sąd odwoławczy pozostawi wniesiony środek odwoławczy bez rozpoznania (art. 430 § 1 k.p.k. z zastrzeżeniem § 2); sąd pozostawi bez rozpoznania cofnięty środek odwoławczy (art. 432 § 1 k.p.k.); nie złożono wniosku o sporządzenie jego uzasadnienia (art. 422 § 1 k.p.k.) lub zostanie wyczerpany tok instancji na skutek wydania orzeczenia przez sąd odwoławczy (art. 426 § 1 k.p.k.)⁹. Wyrok nakazowy, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub sprzeciw cofnięto, staje się prawomocny (art. 507 k.p.k.).

Sąd w postępowaniu cywilnym nie jest związany wyrokiem uniewinniającym¹⁰ i w takim przypadku może samodzielnie badać, czy oskarżony uniewinniony od zarzutu popełnienia przestępstwa popełnił czyn, który warunkuje jego odpowiedzialność za szkodę¹¹. Nie są również wiążące wyroki umarzające¹² i warunkowo umarzające postępowanie karne¹³. Wskazane orzeczenia, będąc dokumentami urzędowymi, mogą stanowić dowód, którego znaczenie sąd oceni według swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.), tak jak każdy inny¹⁴.

Zaznaczyć należy, iż w doktrynie pojawił się postulat, aby wyroki uniewinniające, jeżeli jednoznacznie ustalają, że przestępstwo nie zostało popełnione przez oskarżonego, oraz wyroki umarzające postępowanie ze względu na znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu, były wiążące dla sądu w postępowaniu cywilnym¹⁵.

⁷ Wyrok SN z 17 grudnia 1977 r., IV PR 245/77, LEX nr 14435; wyrok SN z 14 kwietnia 1977 r., IV PR 63/77, LEX nr 7928; wyrok SN z 7 listopada 1974 r., II CR 460/74; wyrok SN z 20 września 1973 r., II PR 223/73, LEX nr 7305; wyrok SN z 3 października 1972 r., I CR 356/72, LEX nr 57143; wyrok SN z 2 grudnia 1971 r., II CR 529/71, LEX nr 7028.

⁸ A. Kaftal, *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym*, Warszawa 1966, s. 62 i n.

⁹ K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 320–321.

¹⁰ Wyrok SN z 30 listopada 2000 r., II UKN 96/00, OSNP 2002, z. 14, poz. 338.

¹¹ T. Ereciński, (w:) T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1, Warszawa 2003, s. 91.

¹² Wyrok SN z 18 września 1969 r., II CR 308/69, OSNCP 1970, z. 7–8, poz. 130.

¹³ F. Rosengarten, *Prejudycjalność wyroku karnego w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1971, nr 12, s. 1794; uchwała 7 sędziów SN z 22 października 1974 r., III PZP 20/74, OSNCP 1975, z. 2, poz. 17.

¹⁴ Wyrok SN z 18 września 1969 r., II CR 308/69, OSNCP 1970, z. 7–8, poz. 130.

¹⁵ A. Kafarski, *Zagadnienia mocy wiążącej prawomocnych wyroków karnych w procesie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1961, nr 1, s. 88–89.

Prawomocne skazanie za przestępstwo umyślne wyłącza w świetle art. 11 zd. 1 k.p.c. możliwość ustalenia, że sprawca działał nieumyślnie¹⁶, gdyż pomniejszanie winy sprawcy pozostawałoby w sprzeczności z prawomocnym wyrokiem skazującym. Natomiast skazanie za przestępstwo nieumyślne nie wyklucza ustalenia, że sprawca działał umyślnie, bowiem surowsza ocena zachowania sprawcy przestępstwa, oparta na dowodach zebranych w postępowaniu cywilnym, nie podważa faktu skazania, umożliwia natomiast ustalenie rzeczywistego zakresu jego odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę¹⁷.

Biorąc pod uwagę daleko idące odformalizowanie postępowania nakazowego oraz spory wokół charakteru prawnego wydawanego do 1 lipca 2003 r. nakazu karnego, postawić należy pytanie, czy jego ustalenia co do faktu popełnienia przestępstwa wiązały sąd w rozumieniu art. 11 zd. 1 k.p.c. oraz czy wydawany po tej dacie wyrok nakazowy jest wiążący w postępowaniu cywilnym.

Zgodnie z treścią art. 507 k.p.k. sprzed nowelizacji z 10 stycznia 2003 r.¹⁸ nakaz karny, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub sprzeciw cofnięto, ulegał wykonaniu jak prawomocny wyrok skazujący. Zdaniem Z. Wrony z czysto formalnego punktu widzenia nakaz karny nie był ani wyrokiem, ani postanowieniem (*arg. ex art. 93 i 507 k.p.k.*), a rozdział 11 k.p.k. nie wskazywał, aby nakaz był innego rodzaju orzeczeniem¹⁹. J. Grajewski wyraził pogląd, iż k.p.k. nie zaliczał nakazu karnego do wyroków, o czym świadczyć miała treść art. 507 k.p.k. – nakaz karny ulega wykonaniu jak prawomocny wyrok skazujący, tj. nie jest on wyrokiem, a jedynie ulega wykonaniu jak prawomocny wyrok skazujący. Według prezentowanego stanowiska nakaz karny zaliczyć należało do postanowień, choć szczególnego rodzaju, ponieważ kwestie odpowiedzialności karnej i łączące się z tym konsekwencje prawne rozstrzygało się na posiedzeniu, a nie na rozprawie²⁰. Również A. Gaberle uważał, że nakaz karny nie był wyrokiem, a sąd w postępowaniu nakazowym orzekał postanowieniem²¹. S. Waltoś twierdził, iż nakaz karny jest *quasi*-wyrokiem²². E. Skrętowicz przyjmował, że nakaz karny stanowił rodzaj *quasi*-wyroku skazującego²³. Zdaniem R. A. Stefańskiego nakaz karny nie był ani wyrokiem, ani postanowieniem, a *sui generis* orzeczeniem sądowym zbliżonym do wyroku, gdyż zawierał przypisanie oskarżonemu czynu oraz wymierzenie kary, a także do postanowienia, skoro zapadał na po-

¹⁶ Uchwała SN z 20 stycznia 1984 r., III CZP 71/83, OSNC 1984, z. 8, poz. 133.

¹⁷ Uchwała 7 sędziów SN z 28 kwietnia 1983 r., III CZP 14/83, OSNCP 1983, z. 11, poz. 168.

¹⁸ Dz.U. z 2003 r. Nr 17, poz. 155.

¹⁹ Z. Wrona, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym*, Warszawa 1997, s. 102.

²⁰ J. Grajewski, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym*, „Studia Prawnicze” 1991, nr 1, s. 73–74.

²¹ A. Gaberle, *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Zakamycze 1998, s. 68.

²² S. Waltoś, *Proces karny*, Warszawa 2002, s. 46.

²³ E. Skrętowicz, (w:) R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *op. cit.*, Zakamycze 2002, s. 249.

siedzeniu²⁴. Według stanowiska B. Wójcickiej nakaz karny był rodzajem orzeczenia przewidzianym w k.p.k. oprócz wyroku i postanowienia²⁵. Zauważyć należy, iż powyższe stanowisko pojawiło się w doktrynie już wcześniej²⁶. Zdaniem J. Agackiej nakaz karny miał charakter orzeczenia skazującego, kończącego etap rozstrzygnięcia o winie, kwalifikacji prawnej oraz konsekwencjach karnych²⁷. Natomiast F. Prusak uważał, że art. 507 k.p.k. zrównał nakaz karny z wyrokiem skazującym²⁸.

Niewątpliwie nakaz karny wykazywał podobieństwo do wyroku skazującego – był bez wątpienia orzeczeniem merytorycznym, gdyż jego treścią było przypisanie oskarżonemu sprawstwa czynu zabronionego i określenie rodzaju konsekwencji karnych za zachowanie niezgodne z normą prawa karnego materialnego²⁹; zarówno nakaz karny, jak i wyrok skazujący podlegały takim samym kryteriom podczas oceny dowodów; łączył je podmiot wydający – w obu przypadkach sąd³⁰; były również tak samo wykonywane. Mimo tych podobieństw należy uznać za trafne stanowisko, iż nakaz karny nie był wyrokiem, a jedynie podlegał wykonaniu jak wyrok skazujący³¹. Art. 507 k.p.k. nie stanowił bowiem, że nakaz karny, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub sprzeciw cofnięto, jest prawomocnym wyrokiem skazującym, co nakazywałoby bezwzględnie przyjąć, iż ma on charakter wyroku ze wszystkimi płynącymi z tego faktu skutkami, a jedynie iż podlegał wykonaniu jak prawomocny wyrok skazujący. Skoro sąd wydaje wyrok tylko wtedy, gdy ustawa tego wymaga (a *contrario* z art. 93 § 1 k.p.k.)³², to nie jest możliwe przyjęcie, że nakaz karny był wyrokiem, gdyż taka regulacja nie została wprowadzona przez ustawodawcę.

²⁴ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 1998, s. 613.

²⁵ B. Wójcicka, *Postępowanie nakazowe w procesie karnym (głos w dyskusji nad reformą polskiego prawa karnego procesowego)*, WPP 1989, nr 3, s. 382.

²⁶ J. Bafia, J. Bednarzak, M. Fleming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1976, s. 164; S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1960, s. 73.

²⁷ J. Agacka, *Zakaz reformationis in peius*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica” 1992, nr 50, s. 140.

²⁸ F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. 2, Warszawa 1999, s. 1383.

²⁹ J. Bielański, *Postępowanie nakazowe według nowego ustawodawstwa karnoprocesowego. Zagadnienia wybrane*, (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. VII, pod red. L. Boguni, Wrocław 2001, s. 71.

³⁰ J. Agacka-Indecka, *Charakter prawny nakazu karnego*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica” 1997, nr 65, s. 98.

³¹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, s. 741; T. Grzegorzczak, *Wydawanie wyroku na posiedzeniu w znowelizowanej procedurze karnej*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 9, s. 26; J. Grajewski, L. K. Paprzycki, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Sopot 2000, s. 751.

³² W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 99.

Warto zaznaczyć, że w toku dyskusji nad nowelizacją k.p.k. zgłoszono projekt, aby wprowadzić rozwiązanie, iż prawomocny nakaz karny w zakresie skutków skazania pełni rolę wyroku³³. Oznaczałoby to, iż prawomocny nakaz karny został w zakresie konsekwencji skazania zrównany z wyrokiem, czyli wywoływałby takie same skutki jak prawomocny wyrok skazujący.

Po 1 lipca 2003 r. orzeczenie wydawane w postępowaniu nakazowym nosi nazwę wyroku nakazowego, co jest konsekwencją nowelizacji art. 5 § 1 k.p.k.³⁴. Zgodnie z nowym brzmieniem wspomnianego przepisu oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu (a nie jak dotąd orzeczeniem)³⁵, dlatego też warunkowe umorzenie postępowania, jak i rozstrzygnięcie o odpowiedzialności karnej w postępowaniu nakazowym zapada tylko w formie wyroku (art. 341 § 5, art. 342, art. 500 k.p.k.)³⁶.

Zmiana nazwy orzeczenia kończącego postępowanie nakazowe nie polega wyłącznie na zmianie terminologicznej, gdyż wywiera zasadniczy wpływ na proces stosowania prawa.

Według poglądu Sądu Najwyższego sąd w postępowaniu cywilnym nie jest związany ustaleniami wydanego w postępowaniu karnym nakazu karnego. Powyższa teza, ukształtowana na podstawie art. 40 przepisów wprowadzających k.p.k. z 1928 r.³⁷, który stanowił, iż nakaz karny, przeciw któremu nie wniesiono w terminie sprzeciwu, ulega wykonaniu jak wyrok prawomocny, zachowała aktualność na gruncie art. 454, wprowadzonego do k.p.k. z 1969 r. ustawą z 17 czerwca 1988 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach³⁸, oraz art. 507 k.p.k. z 1997 r. w brzmieniu sprzed nowelizacji z 10 stycznia 2003 r. Wskazane przepisy zawierały regulację, że nakaz karny, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub sprzeciw cofnięto, ulega wykonaniu jak prawomocny wyrok skazujący.

W odniesieniu do stanu prawnego obowiązującego przed wejściem w życie nowelizacji z 10 stycznia 2003 r. powyższą tezę Sądu Najwyższego należy uznać za trafną. Skoro art. 11 zd. 1 k.p.c. stanowi, iż ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym, to ustalenia nakazu karnego, który wyrokiem nie

³³ K. Marszał, *Plusy i minusy. Nad projektem nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Rzeczpospolita” 2002, nr 225, C3.

³⁴ J. Grajewski, S. Steinborn, *Nowelizacja kodeksu postępowania karnego z 10 stycznia 2003 r.* – cz. II, „Edukacja Prawnicza” 2003, nr 6 (dodatek), s. 33.

³⁵ R. A. Stefański, *Postępowanie nakazowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 7–8, s. 12.

³⁶ T. Grzegorzczak, *Wybrane zagadnienia najnowszej nowelizacji procedury karnej*, „Państwo i Prawo” 2003, nr 8, s. 4; S. Waltoś, *Główne nurty nowelizacji procedury karnej*, „Państwo i Prawo” 2003, nr 4, s. 6–7.

³⁷ Dz.U. z 1928 r. Nr 33, poz. 314.

³⁸ Dz. U z 1988 r. Nr 20, poz. 135.

był, lecz jedynie podlegał wykonaniu jak wyrok skazujący, nie mogły wiązać sądu cywilnego.

Nowela z 10 stycznia 2003 r. zmieniła treść art. 507 k.p.k. – obecnie wyrok nakazowy, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub sprzeciw cofnięto, staje się prawomocny. Oznacza to, iż rozstrzygnięcie o odpowiedzialności karnej w postępowaniu nakazowym następuje w formie wyroku. Powoduje to, iż jego ustalenia są wiążące dla sądu w postępowaniu cywilnym, gdyż w myśl art. 507 k.p.k. w zw. z art. 500 § 1 i 3 k.p.k. i 504 § 1 pkt 5 k.p.k. wyrok nakazowy, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub sprzeciw cofnięto, jest prawomocnym wyrokiem skazującym. Taka regulacja powoduje, że wyroku nakazowego nie można utożsamiać z nakazem karnym³⁹.

Mimo iż wyrok nakazowy różni się od wyroku wydanego w trybie zwykłym (np. jest zaskarżany, podobnie jak dawny nakaz karny, sprzeciwem, a nie apelacją; wydawany jest na posiedzeniu bez udziału stron – art. 500 § 4 k.p.k., a nie na rozprawie; strony nie mogą skutecznie domagać się sporządzenia uzasadnienia – art. 504 § 2 k.p.k.; w postępowaniu spowodowanym wniesieniem sprzeciwu nie obowiązuje zakaz *reformationis in peius* – art. 506 § 6 k.p.k.; stronom nie przysługuje prawo wniesienia kasacji, gdyż wnosi się ją od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie – art. 519 k.p.k., a w postępowaniu nakazowym nie orzeka sąd odwoławczy⁴⁰), niemniej jednak ustawodawca wyraźnie rozstrzygnął, iż orzeczenie kończące postępowanie nakazowe ma charakter wyroku⁴¹ (art. 500 § 1, 3, 4, art. 501, art. 502, art. 503 § 1, art. 504 § 1 i 2, art. 505, art. 506 § 1 i 3, art. 507 k.p.k.).

Wyrok nakazowy ma zawsze charakter skazujący⁴², gdyż w postępowaniu nakazowym nie jest możliwe uniewinnienie oskarżonego, warunkowe umorzenie lub umorzenie postępowania⁴³. Zgodnie bowiem z treścią art. 500 § 3 k.p.k. wydanie wyroku nakazowego dopuszczalne jest jedynie w sytuacji, gdy na podstawie zebranych dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości, a do jego obowiązkowej treści należy dokładne określenie czynu przypisanego przez sąd oskarżonemu, ze wskazaniem zastosowanych przepisów ustawy karnej oraz wymiar kary i inne niezbędne rozstrzygnięcia (art. 504 § 1 pkt 4 i 5 k.p.k.). Nie jest zatem możliwe w wyroku nakazowym inne rozstrzygnięcie niż skazanie – podanie rozstrzygnięcia co do kary i środków karnych jest cechą charakterystyczną tylko wyroku skazującego (art. 413 § 2 pkt 2 k.p.k.).

³⁹ Kodeks postępowania karnego ze skrótem, wprowadzenie E. Skrętowicz i E. Kruk, Zakamycze 2003, s. XL.

⁴⁰ D. Kala, (w:) A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska, A. Lach, *Przebieg procesu karnego*, Toruń 2003, s. 344.

⁴¹ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Zakamycze 2003, s. 210.

⁴² T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Zakamycze 2003, s. 1264.

⁴³ J. Bielański, *op. cit.*, s. 74.

Podkreślić należy, że warunkiem *sine qua non* trybu nakazowego jest istnienie podstawy prawnej do orzeczenia wobec sprawcy kary ograniczenia wolności lub grzywny w wymiarze przewidzianym przez ustawodawcę, przy czym przesłanką wymierzenia jednej z tych kar powinno być stwierdzenie, że na podstawie zebranych w postępowaniu przygotowawczym dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości⁴⁴. Powyższa przesłanka jest spełniona zarówno w sytuacji, gdy oskarżony przyznał się w postępowaniu przygotowawczym do popełnienia zarzucanego (zarzucanych) czynu (czynów), a przyznanie to znajduje potwierdzenie w zgromadzonym materiale dowodowym, jak i wtedy, gdy kwestionuje swoje sprawstwo, ale zebrane dowody wyraźnie wskazują, iż dopuścił się zarzucanego (zarzucanych) czynu (czynów)⁴⁵. Okoliczności czynu nie budzą wątpliwości, gdy ze zgromadzonych dowodów wynika, iż wypełnia on wszystkie podmiotowe i przedmiotowe znamiona danego przestępstwa, a sprawcą jest oskarżony⁴⁶.

Jeżeli sąd uzna na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego, że skazanie jest niemożliwe, powinien wydać postanowienie o skierowaniu sprawy na rozprawę. Natomiast w sytuacji gdy sąd dojdzie do przekonania, że zachodzi potrzeba rozważenia kwestii warunkowego umorzenia postępowania, powinien wydać postanowienie o skierowaniu sprawy na posiedzenie. Podobnie, jeżeli stwierdzi, iż zachodzi możliwość umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2–12 k.p.k.

Prawomocny wyrok nakazowy może być wzruszony w trybie wznowienia postępowania (art. 540 k.p.k.) oraz kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 521 k.p.k.)⁴⁷. Żadna ze stron postępowania nie ma natomiast możliwości wniesienia kasacji (art. 519 k.p.k.)⁴⁸.

Możliwość uchylecia wyroku nakazowego ma znaczenie dla postępowania cywilnego, które toczy się po zakończeniu procesu karnego. Zgodnie z art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. *in fine* można żądać wznowienia postępowania cywilnego m.in. dlatego, że wyrok został oparty na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym.

⁴⁴ Wyrok SN z 6 lipca 1995 r., III KKN 56/95, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 11–12, poz. 13; wyrok SN z 15 maja 1996 r., V KKN 21/96, „Prokuratura i Prawo” 1996, nr 12, poz. 8; wyrok SN z 3 marca 1999 r., II KKN 141/97, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, poz. 16; wyrok SN z 17 kwietnia 2000 r., IV KKN 157/99, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 10, poz. 10.

⁴⁵ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej SN z 29 stycznia 1971 r., VI KZP 26/99, OSNKW 1971, z. 3, poz. 33; I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 157 i n.; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1987, s. 138 i n.; J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2002, s. 159.

⁴⁶ I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *op. cit.*, s. 158; E. Bieńkowska, B. Kunicka-Michalska, G. Rejman, J. Wojciechowska, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 1067.

⁴⁷ R. A. Stefański, *Podmioty uprawnione do wnoszenia kasacji nadzwyczajnych w sprawach karnych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2000, z. 2, s. 28–39.

⁴⁸ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *op. cit.*, s. 851.

W takiej sytuacji odpada bowiem podstawa rozstrzygnięcia w sprawie cywilnej⁴⁹. Zaznaczyć tu należy, że uchylenie nakazu karnego nie stanowiło podstawy do żądania wznowienia postępowania, gdyż nie był on wyrokiem, a zatem nie wiązał sądu cywilnego w rozumieniu art. 11 zd. 1 k.p.c.

Po 1 lipca 2003 r. prawomocny wyrok nakazowy jest prawomocnym wyrokiem skazującym, a w konsekwencji wiąże sąd w postępowaniu cywilnym co do faktu popełnienia przestępstwa. Biorąc pod uwagę, że w trybie nakazowym mogą być rozpoznawane sprawy o kradzież – art. 278 § 1 k.k., przywłaszczenie – art. 284 § 1 k.k., sprzeniewierzenie – 284 § 2 k.k., o ile wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 50 000 zł (art. 500 § 1 k.p.k. w zw. z art. 469 k.p.k. i art. 325b k.p.k. oraz art. 58 § 3 k.k.), związanie sądu cywilnego ustaleniami prawomocnego wyroku nakazowego ma bardzo duże znaczenie dla zapewnienia spójności orzecznictwa w obu postępowaniach – cywilnym i karnym. Ustalenie faktu popełnienia wskazanych przestępstw stanie się bowiem podstawą rozstrzygnięcia w postępowaniu cywilnym o odpowiedzialności z tytułu popełnienia czynu niedozwolonego (art. 415 k.c.⁵⁰).

⁴⁹ M. Jędrzejewska, (w:) T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *op. cit.*, s. 859.

⁵⁰ Dz.U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93.